

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет хімії, екології та фармації
Кафедра органічної хімії та фармації

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ В ШКОЛІ»

підготовки _____ *бакалавра*
(назва освітнього рівня)

спеціальності _____ *014.06 Середня освіта (Хімія)*
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми _____ *Середня освіта. Хімія*
(назва освітньо-професійної програми)

Силабус навчальної дисципліни «МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ В ШКОЛІ» підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія), за освітньою програмою «Середня освіта. Хімія», яка введена в дію 01. 09. 2021 р.

Розробник : Лукашук Микола Миколайович, доцент кафедри органічної хімії та фармації, кандидат педагогічних наук.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри органічної хімії та фармації

Протокол № 2 від 13 вересня 2021 р.

Завідувач кафедри :

Сливка Н. Ю.

І. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка спеціальність: 014 Середня освіта (Хімія) Освітньо-професійна програма Середня освіта. Хімія (2017 р.) освітній рівень: перший (бакалаврський)	Нормативна
Кількість годин / кредитів: 90/3		Рік навчання: 4-й
		Семестр: 7-й
ІНДЗ: немає		Лекції: 14 год.
		Лабораторні: 28 год.
		Самостійна робота: 42 год.
		Консультації: 6 год.
	Форма контролю: екзамен	
Мова навчання		українська

ІІ. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові: *Лукашук Микола Миколайович*

Науковий ступінь: *кандидат педагогічних наук*

Вчене звання:—

Посада: *доцент кафедри органічної хімії та фармації (сумісництво).*

Контактна інформація: +83067 7713151 e-mail: Lukashchuk.Mykola@vnu.edu.ua

Дні занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис дисципліни

1. **Анотація курсу.** Силабус навчальної дисципліни «Методична діяльність вчителя хімії в школі» складений відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за ОПП «Середня освіта. Хімія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методична діяльність вчителя хімії в загальноосвітніх навчальних закладах, її зміст, форми та напрями.

2. **Пререквізити:** необхідною навчальною базою перед початком вивчення дисципліни є володіння знаннями з навчальної дисципліни «Методика навчання хімії».

3. **Мета і завдання навчальної дисципліни.** *Метою* викладання навчальної дисципліни «Методична діяльність вчителя хімії в школі» є формування у студентів методичної компетентності – інтегральної професійно значущої характеристики особистості та діяльності вчителя, що визначає знання методологічних і теоретичних засад методики навчання хімії, концептуальних основ, структури та змісту засобів навчання, володіння інноваційними методами, формами й способами організації навчального процесу, готовність та здатність до творчої професійної діяльності. Компонентами методичної компетентності є:

- ґрунтовні знання з теорії та методики навчання хімії;
- сформована система дидактико-методичних компетенцій;
- володіння технологією організації навчального процесу;
- дидактичні та творчі здібності для розв'язання різноманітних методичних завдань (як стандартних, так і проблемних);
- досвід педагогічної діяльності, зокрема й досвід вирішення навчальних методичних завдань;
- особистісні професійні якості вчителя (критичність мислення, відповідальність, зацікавленість, здатність до самовдосконалення та саморозвитку, любов до професії тощо).

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Методична діяльність вчителя хімії в школі» є формування методичної компетентності вчителя хімії, що передбачає:

- професійну спрямованість загальнонаукової та спеціальної підготовки, зокрема, хімічної з посиленою науково-теоретичною, практичною або евристичною складовою;
- методичну підготовку та оволодіння технологіями розвивального навчання;
- розвиток технологічної грамотності з наголошенням на використанні технологічних знань у змісті методичної підготовки;
- інтеграцію особистісного й розвивального підходів у методичній підготовці майбутнього фахівця;
- набуття методичної культури.

4. **Результати навчання** (компетентності).

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 4. Здатність працювати в команді.

ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 2. Володіння основами цілепокладання, планування та проєктування процесу навчання учнів.

ФК 7. Здатність до критичного аналізу, діагностики та корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

ФК 12. Здатність чітко і логічно відтворювати основні теорії і закони хімії, оцінювати нові відомості та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної природничо-наукової картини світу відповідно до вимог державного стандарту з освітньої галузі «Природознавство» в основній (базовій) середній школі.

ФК 13. Здатність здійснювати добір методів і засобів навчання хімії, спрямованих на розвиток здібностей учнів, на основі психолого-педагогічної характеристики класу.

ФК 15. Здатність до критичного аналізу й оцінки сучасних досягнень науки, генерування нових ідей під час розв'язування дослідницьких і практичних задач.

Кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна «Методична діяльність вчителя хімії в школі»:

ПРН 3. Знає та розуміє принципи, сучасні методи, основні методичні прийоми, форми організації навчання певному предмету в закладах загальної середньої освіти.

ПРН 5. Оперує базовими категоріями та поняттями спеціальності.

ПРН 6. Добирає і застосовує сучасні освітні технології для формування в учнів предметних компетентностей та здійснює самоаналіз ефективності уроків.

ПРН 21. Уміє застосовувати знання сучасних теоретичних основ хімії для пояснення будови, властивостей і класифікації неорганічних і органічних речовин, періодичної зміни властивостей хімічних елементів та їх сполук, утворення хімічного зв'язку, направленості (хімічна термодинаміка) та швидкості (хімічна кінетика) хімічних процесів.

ПРН 26. Уміє переносити систему наукових знань у площину навчального предмета хімії, чітко і логічно розкривати основні теорії та закони хімії.

ПРН 28. Знає, аналізує, узагальнює світові інновації у навчанні хімії та наукових дослідженнях для їх адаптації і використання у власній практиці.

ПРН 29. Здатний аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів.

Рівень сформованості методичної компетентності вчителя визначається наявним рівнем його компетенцій: знаннями, вміннями, досвідом та емоційно-ціннісним ставленням до педагогічної діяльності. Методична компетентність майбутнього вчителя хімії взаємопов'язана та взаємообумовлена з хімією.

5. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю/ Бали
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Лаб. заняття	Конс.	Самост. робота	
Змістовий модуль 1. Організація та методика хімічного експерименту						
Тема 1. Вступ. Методична робота вчителя в школі, її зміст завдання та роль. Функції, напрямки та форми методичної роботи.	7,5	1	2	0,5	4	ДБ / 4
Тема 2. Організація роботиметодичного кабінету. Педагогічна рада, методична рада, їх функції та завдання.	10,5	2	3	0,5	5	ДС / 4
Тема 3. Організація роботиметодичного об'єднання вчителів хімії.	8,5	1	3	0,5	4	ДС / 4
Тема 4. Взаємодія вчителя хімії з колективом школи.	8,5	1	3	0,5	4	РМГ / 4
Тема 5. Підвищення педагогічної майстерності вчителя хімії.	10	2	3	1	4	РМГ / 4
Разом за змістовим модулем 1	45	7	14	3	21	МКР / 30
Змістовий модуль 2. Шкільна методична підготовка вчителя хімії						
Тема 6. Експериментально-дослідницька діяльність вчителя хімії	11	2	3	1	5	ДС / 4
Тема 7. Видавнича діяльність вчителя хімії.	9,5	2	3	0,5	4	Т / 4

Тема 8. Підвищення цифрової компетентності вчителя хімії	8,5	1	3	0,5	4	ДС / 4
Тема 9. Позааудиторна робота вчителя хімії.	8,5	1	3	0,5	4	ДС / 4
Тема 10. Робота вчителя хімії з обдарованими учнями.	7,5	1	2	0,5	4	ДС / 4
Разом за змістовим модулем 2	45	7	14	3	21	МКР/30
Усього годин	90	14	28	6	42	

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

Тема 1. Вступ. Методична робота вчителя в школі, її зміст завдання та роль. Функції, напрямки та форми методичної роботи.	Методична робота вчителя хімії – керівника хімічного гуртка.
Тема 2. Організація роботиметодичного кабінету. Педагогічна рада, методична рада, їх функції та завдання.	Планування роботи педагогічної ради, методичної ради.
Тема 3. Організація роботиметодичного об’єднання вчителів хімії.	Тематика, що виносяться на засідання методичного об’єднання вчителів хімії.
Тема 4. Взаємодія вчителя хімії з колективом школи.	Організація роботи над індивідуальною методичною темою.
Тема 5. Підвищення педагогічної майстерності вчителя хімії.	Оформлення результатів роботи та узагальнення перспективного педагогічного досвіду.
Тема 6. Експериментально-дослідницька діяльність вчителя хімії.	Методичні підходи до постановки домашнього хімічного експерименту.
Тема 7. Видавнича діяльність вчителя хімії.	Вимоги до методичного забезпечення сучасного уроку хімії.
Тема 8. Підвищення цифрової компетентності вчителя хімії	Цифрограм сучасного вчителя хімії.
Тема 9. Позааудиторна робота вчителя хімії.	Методичні рекомендації до проведення позааудиторних заходів з хімії.
Тема 10. Робота вчителя хімії з обдарованими учнями.	Використання методики збагаченого навчання обдарованих студентів на заняттях хімії.

7. Теми лабораторних занять

- Тема 1. Методична робота вчителя хімії в школі.
- Тема 2. Участь вчителя хімії в роботі педагогічної ради.
- Тема 3. Шкільний методичний кабінет. Планування роботи, завдання та напрямки роботи методичного кабінету. Бібліотека та матеріали методичного кабінету.
- Тема 4. Організація роботи методичної ради. Права, обов’язки методичної ради. Контроль за діяльністю методичної ради.
- Тема 5. Організація роботи методичного об’єднання вчителів хімії. Положення про методичне об’єднання.

- Тема 6. Функціональні обов'язки голови методичного об'єднання хімії. План, аналіз та звіт голови методичного об'єднання хімії.
- Тема 7. Конфлікт і взаємодія в педагогічному процесі.
- Тема 8. Співпраця вчителя хімії, методика проведення інтегрованих та бінарних занять.
- Тема 9. Підвищення педагогічної майстерності вчителя хімії.
- Тема 10. Організація роботи підвищення педагогічної майстерності молодого викладача хімії.
- Тема 11. Планування та постановка педагогічного експерименту вчителем хімії в школі.
- Тема 12. Аналіз та узагальнення результатів педагогічного експерименту в школі
- Тема 13. Методичні рекомендації до авторських методичних розробок уроків з хімії.
- Тема 14. Особливості підготовки методичних рекомендацій, посібників та підручників з хімії.
- Тема 15. Вимоги до цифрової грамотності сучасного вчителя хімії.
- Тема 16. Педагогічні програмні засоби сучасного уроку хімії.
- Тема 17. Організація позакласної діяльності учнів з хімії в системі освітнього процесу школи.
- Тема 18. Організація та проведення тижня хімії в школі.
- Тема 19. Організація роботи з обдарованими учнями на уроках хімії.
- Тема 20. Організація роботи з обдарованими учнями в позааудиторний час.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента: студент повинен відвідувати лекції та лабораторні заняття. Пропущені без поважних причин заняття потрібно відпрацювати: підготувати конспект лекції, виконати лабораторну роботу, пройти опитування по темі.

Політика щодо академічної доброчесності: усі завдання студент повинен виконувати самостійно.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: у випадку пропуску лекції без поважної причини студент готує конспект до наступного лабораторного заняття. До закінчення вивчення модуля студент повинен відпрацювати усі лабораторні заняття.

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є *екзамен*, який проводиться в усній формі. За складання екзамену студент може отримати максимально 60 балів.

Якщо протягом семестру студент набрав 75 і більше балів (сума поточного й модульного контролю), він може отримати загальну оцінку, не складаючи іспиту.

В іншому випадку, або за бажанням підвищити свій результат, студент складає іспит. Тоді загальна оцінка за вивчення навчальної дисципліни вираховується як сума поточного і підсумкового контролю.

Оцінка за освоєння курсу виставляється згідно шкали оцінювання.

На іспит виносяться основні питання та завдання, які моделюють методичну діяльність вчителя хімії в школі.

Питання для підготовки до екзамену :

1. «Педагогіка партнерства» як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу.
2. Аналіз та узагальнення результатів педагогічного експерименту в школі
3. Взаємодія вчителя хімії з колективом школи.
4. Видавнича діяльність вчителя хімії
5. Використання педагогічних програмних засобів.
6. Вимоги до цифрової грамотності сучасного вчителя хімії.
7. Голова методичного об'єднання вчителів та його функції.
8. Завдання та основні напрями діяльності методичної ради.
9. Запропонуйте теми бінарних занять з хімії та ..., хімії та ..., хімії та...
10. Застосування комп'ютерних моделей у навчанні хімії.
11. Зміст і напрямки роботи методичного об'єднання вчителів хімії.

12. Зміст та завдання методичної роботи.
13. Інноваційні форми проведення педагогічної ради.
14. Методика підготовки й проведення методичної ради.
15. Методика підготовки й проведення педради.
16. Методика проведення інтегрованих та бінарних занять.
17. Методична робота вчителя хімії. Функції методичної роботи.
18. Методичний кабінет, його функції.
19. Методичні рекомендації до авторських методичних розробок уроків з хімії
20. Нормативно-правові документи, які регламентують роботу вчителя хімії.
21. Організація діяльності шкільного методичного об'єднання, права та контроль за його діяльністю.
22. Організація Науково-практичних конференцій, їх функція.
23. Організація позакласної діяльності учнів з хімії в системі освітнього процесу школи.
24. Організація роботи з обдарованими учнями в позааудиторний час.
25. Організація роботи з обдарованими учнями на уроках хімії.
26. Організація роботи методичного кабінету.
27. Організація роботи підвищення педагогічної майстерності молодого викладача хімії
28. Організація роботи підвищення педагогічної майстерності молодого викладача хімії.
29. Організація роботи школи передового педагогічного досвіду.
30. Організація стажування та курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників.
31. Організація та проведення тижня хімії в школі.
32. Особливості організації роботи з обдарованими учнями в позааудиторний час.
33. Особливості підготовки методичних рекомендацій, посібників та підручників з хімії
34. Особливості підготовки методичних рекомендацій, посібників та підручників з хімії.
35. Особливості та причини педагогічних конфліктів.
36. Охарактеризуйте критерії цифрової грамотності вчителя хімії.
37. Педагогічні програмні засоби сучасного уроку хімії.
38. Перелік матеріалів, які зберігаються в методичному кабінеті.
39. Підвищення педагогічної майстерності вчителя хімії
40. Планування та постановка педагогічного експерименту вчителем хімії в школі
41. Права методичної ради. Контроль за діяльністю методичної ради.
42. Проаналізуйте педагогічну ситуацію «...», запропонуйте вихід.
43. Рамка цифрової компетентності вчителя.
44. Складіть завдання контрольної роботи для обдарованих учнів за рівнями з теми «...».
45. Стиль взаємодії педагога в конфлікті з учнями.
46. Технологія роботи з ресурсами Інтернет на уроках хімії.
47. Форми методичної роботи в сучасній школі.
48. Функції та завдання методичної ради.
49. Функції та завдання педагогічної ради.
50. Характеристика педагогічних програмних засобів сучасного уроку хімії.
51. Шкільне методичне об'єднання та його структура.

VI. Шкала та критерії оцінювання

Результат навчання, критерії оцінювання	Рівень компетентностей	Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
			Екзамен	Залік
Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді.	високий	90 – 100	Відмінно	Зараховано
Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	добрий	82 – 89	Дуже добре	
Студент досить вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно, або з допомогою викладача виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.		75 - 81	Добре	
Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	середній	67 -74	Задовільно	
Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може частково аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є досить значна кількість суттєвих.		60 - 66	Достатньо	
Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	низький	1 – 59	Незадовільно	Не зараховано

VI. Рекомендована література

1. Барабаш Ю. Г. Педагогічна майстерність: теоретичні й навчально-методичні основи: Навчальний посібник для студентів вищого навч. закладу. Луцьк: РВВ «Вецха» Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2006. 472с.
2. Білієнко Л. Б. Розвиток педагогічної творчості вчителів у системі внутрішкільної методичної роботи: автореферат. К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 1994. 20 с.
3. Бачинська Є. Сучасні підходи до організації методичної роботи з педагогічними кадрами: методичні рекомендації. *Підручник для директора*. 2003. № 7–8. С. 5–8.
4. Вивчення, узагальнення, поширення передового педагогічного досвіду: методичні рекомендації / упор. І. В. Удовиченко, І. О. Захарова та ін.; за заг. ред. І. В. Удовиченко. Суми: РВВ СОІППО, 2010. 42 с.
5. Гринько В. Основні критерії передового педагогічного досвіду. *Рідна школа*. 2007. № 3. С. 13–15.
6. Гуденко Л. Рекомендації щодо вивчення досвіду роботи вчителя / упоряд. Ж. М. Сташко. К.: Шкільний світ, 2013. С. 80–89.
7. Дерев'янкіна Н. В. Криниця педагогічного досвіду / уклад. Н. В. Дерев'янкіна. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 128 с.
8. Державна програма «Вчитель». Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. К.: 2002. № 10. 25 с.
9. Джумовська Л. Виявлення та моделювання перспективного педагогічного досвіду. *Управління освітою*. 2005. № 33. С. 2–5.
10. Дибський С. Практичний педагогічний досвід учителів школи. *Відкритий урок*. 2008. № 2. С. 57.
11. Жерносек І. Ф. Моделювання передового педагогічного досвіду: реалізація прогностичної та моделюючої функцій. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2003. № 1. С. 87–91.
12. Жерносек І. Ф. Передовий педагогічний досвід: проблеми і пропозиції. *Педагогіка і психологія*. 1994. № 1. С. 111–116.
13. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. С. 380.
14. Закон України «Про інноваційну діяльність». *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. С. 250–266.
15. Інноваційні освітні системи ХХ століття. Вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду: методичні рекомендації. Ніжин, держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя, 2003. С. 7–8.
16. Криниця Н. В. Вивчення та узагальнення ефективного педагогічного досвіду. *Управління школою*. 2011. № 7–9. С. 16–21.
17. Криворучко М. В. Учителі-новатори – педагогічне джерело передового досвіду. *Завучу. Усе для роботи*. 2011. № 9–10. С. 29–35.
18. Лозінська О. Створюємо новий досвід. Методичні рекомендації впровадження педагогічних інновацій. *Методист*. 2016. № 1. С. 42–49.
19. Мандровський О. Педагогічний досвід: мета, завдання, типові помилки. Методичні рекомендації щодо написання матеріалів педагогічного досвіду. *Методист*. 2016. № 7. С. 13–20.
20. Методичні рекомендації для педагогічних працівників / укл. С. А. Пазюк, О. В. Федотова, К.: ІППО КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2009. 53 с.
21. Назаренко Г. Передовий педагогічний досвід у контексті інноватики. *Управління освітою*. 2010. № 2. С. 32–34.
22. Набока Л. Невичерпні можливості впровадження педагогічних ідей у практику. *Управління освітою*. 2003. № 11–12. С. 22–25.
23. Набока Л. Поширення педагогічних ідей в системі післядипломної освіти. *Освіта на Луганищині*. 2000. С. 14–16.
24. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.08.2008 № 1119 «Про затвердження Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр)» / Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 грудня 2008 р. за № 1239/15930. К.: МОНУ, 2008. 8 с.

25. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом / уклад. Б.Л. Тевлін, Т.М. Десятов, О.М. Коберник., Н.М. Чепурна. Х.: Основа, 2003. 137 с.
26. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретично-прикладний аспект: наук.-метод. посібн. / за ред. Л. Даниленко. К.: Логос, 2001. 185 с.
27. Столик В. Основні напрями методичної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. *Школа*. 2010. № 3. С. 37–61.
28. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа, 2004. 422 с.
29. Педагогічна майстерність: хрестоматія / за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа, 2006. 606 с.
30. Педагогічна майстерність учителя: навчальний посібник / В. М. Гринькова, С. Т. Золотухіна, С. Ю. Балбенко та ін., ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Вид. 2-е, випр. і доп. Х.: ОВС, 2006. 224 с.
31. Перспективний педагогічний досвід / упоряд. Ж. Сташко. К.: Шкільний світ, 2007. 128 с.
32. Поваляєва В. М. Передовий педагогічний досвід. *Безпека життєдіяльності*. 2010. № 4. С. 2–5.
33. Рибак О. Педагогічний досвід як зміст освіти. Організація роботи методичної служби та методичних комісій щодо узагальнення й упровадження перспективного педагогічного досвіду. *Методист*. 2017. № 6. С. 21–40.
34. Руснак Т. Методика вивчення та узагальнення педагогічного досвіду. *Школа*. 2006. № 11. С. 8–18.
35. Луцюк А. М. Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність учителя. Луцьк: Надстир'я, 2003. 208 с.
36. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2007. 560 с.
37. Чепурна Н. Впровадження в практику досягнень науки та передового педагогічного досвіду. *Школа*. 2007. № 1. С. 6–12.
38. Шевчук С. Методологічний аспект вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2010. № 7–8. С. 25–29.